

Зборник радова са међународне ЦЕИР конференције
„Маргинализам у религији, науци, филозофији и уметности”
Београд, 17-19. мај 2025.
doi: <https://doi.org/10.46793/841115.XXV.223S>

Теодора Славковић¹

МАРГИНАЛИСТИЧКИ ПСИХОТЕРАПИЈСКИ ПРИНЦИП У САВЕТОДАВНОЈ ПРАКСИ

Резиме

Маргиналистички психотерапијски принцип у први план ставља значај суптилних (маргинализованих) аспекта нашег искуства. Овај приступ наглашава значај оних, најчешће занемарених, детаља који могу бити кључни за разумевање психичких потешкоћа и зачетак личне промене и раста. Овај приступ интегрисе концепте свесне пажње, субјективне перцепције и реконструкције значења усмерених ка процесу самоспознаје и промене. Теоријски, маргиналистички психотерапијски приступ полази од претпоставке да је људска перцепција селективна и да је пажња усмерена на одређене аспекте искуства, док други остају на периферији наше свести. Ове карактеристике перцепције, пажње и свести у служби су нашег искуства и алати су којима се користимо. Проблем настаје када нашим животним обрасцима усталимо једноличну праксу функционисања и наведене психичке функције активирамо искључиво на базичном нивоу. Тако креирамо шаблоне понашања и зону комфора која води ка стагнацији. Кроз саветодавни рад, психолог настоји да са клијентима идентификује и истражи ове маргинализоване аспекте, чиме се постиже дубље разумевање њихових когнитивних, емотивних и бихевиоралних образаца. Овај процес омогућава клијенту да повеже наизглед неповезане елементе сопственог искуства, што доводи до веће когнитивне флексибилности и адаптивности у суочавању са животним изазовима.

Кључне речи: маргинализам, маргиналистички психотерапијски принцип, саветодавни рад, пракса

Увод

У саветодавној пракси се све чешће јавља потреба за интегративним и флексибилним приступима који могу да одговоре на комплексност људског искуства. Саветник или психотерапеут мора бити способан да се прилагоди

¹ Еморацио психотерапијски центар, Краљево, slavkovictedora10@gmail.com, ORCID ID 0009-0009-1126-2827.

јединственим потребама сваког клијента, препознајући сложеност његових искустава и контекста (McLeod, 2019). Психотерапијска сазнања у том контексту служе као база за разумевање клијентових проблема, али и као водич за промену. Интегративни приступ омогућава терапеутима да комбинују различите технике и теорије како би најбоље одговорили на јединствене потребе сваког клијента (Cooper, 2019). Један од таквих приступа јесте маргиналистичка пракса – оријентација која пажњу усмерава на суптилне, маргинализоване аспекте свести, уз етичку суспензију експертске интервенције.

Маргиналистички принцип у саветовању представља приступ који се фокусира на препознавање и обраду суптилних, често занемарених мисли и осећања на „периферији“ свести. За разлику од директивних техника које инсистирају на експлицитним циљевима, овај приступ се ослања на постепено изградњу идентитета кроз микропромене и усмеравање пажње ка унутрашњем животу. Основна претпоставка је да аутентичност и психолошки раст настају кроз интеграцију тих маргиналних садржаја. Тиме се подстиче еволутивни процес постајања унутрашње конгруентне особе. Уместо концепције развоја као линеарног напредовања, маргиналистички приступ подстиче циклично враћање на унутрашње сигнале, осећаје и интуиције које временом добијају значење.

Теоријски оквир маргиналистичког приступа

Маргиналистички принцип полази од става да је суштина унутрашњег психичког и егзистенцијалног покрета управо у оним деловима личности који нису „централни“ – не у чврстим уверењима и јасно дефинисаним идентитетским обрасцима, већ у простору сумње, неодређености, парадокса и емоционалне несигурности. За разлику од терапија које теже јачању ега, рационализацији или решавању симптома, маргиналистички приступ отвара простор за искуствену деконструкцију и излагање клијента сопственој унутрашњој реалности.

Овај приступ не негира значај рационалног, већ га доводи у питање у контексту животних криза, граничних егзистенцијалних ситуација и дубоких осећања отуђења. У том смислу, близак је егзистенцијалној и феноменолошкој оријентацији у психотерапији, али га одликује специфичан језик и методолошка отвореност.

Маргиналистички принцип у саветодавној пракси

Маргиналистички принцип, који се заснива на посматрању суптилних мисли и осећања на периферији свести, нуди јединствен приступ саветовању. Овај принцип наглашава свесност, обраду и селективни развој идеја, подстичући континуирану обнову личности и постизање циљева кроз мале,

постепене кораке. Овај рад истражује примену овог принципа у саветовању, истичући његове основне поставке и практичне примене.

Маргиналистички приступ се развија у фазама. У почетку, клијенти се усмеравају на посматрање и препознавање садржаја живота, нарочито пријатних доживљаја (или корисних за особе које се суочавају са депресијом). Затим, пажња се преусмерава са садржаја на процес, подстичући клијенте да испитају на који начин су добри према себи. Ова транзиција их припрема за трећу фазу: изградњу особе каква желе да постану. То укључује праћење телесних, психолошких, социјалних и духовних аспеката живота, учење тумачења симптома и кориговање постојећих понашања кроз мале, оствариве циљеве (Јекнић, 2025).

Једно од основних начела маргиналистичког принципа јесте немогућност наметања детаља, што доводи до самопроналажења, а не само само-спознаје. Ово подразумева препознавање и одабир идеја са маргине свести, њихово остварење ради изградње себе и свог живота. Тај процес обогаћује идентитет сталним препознавањем и обрадом тих суптилних мисли. Коначан циљ је прелазак са преживљавања на изграђени идентитет и виши квалитет живота (Јекнић, 2025).

Маргинализам се разликује од маргинализације, у оквиру које се појединци или идеје гурају на периферију деловањем спољашњих сила. Маргинализам је, напротив, свестан избор усвајања маргиналне позиције као начина критиковања доминантних идеологија и система. Та свесна одлука омогућава јединствену перспективу, подстичући лично благостање кроз препознавање често занемарених елемената, кључних за аутентично постојање и задовољство.

„Повратак на маргину“ подразумева намерни напор да се особа одмакне од друштвених норми и очекивања, усмеравајући се на аспекте живота који су често потиснути. То може значити обраћање пажње на суптилна осећања и жеље које обично не добијају довољно простора у свакодневној свести. Реч је о свесном напору да се поврате делови себе, што подстиче дубљу самосвест и уравнотеженост, уз избегавање замки уских перспектива.

Маргиналистичка психотерапија није нови терапијски правац, већ метод који се може применити без обзира на примарну оријентацију терапеута. Израз „принцип“ означава почетак, извор, темељ – саму суштину постојања и сазнања. Савршено описује маргинализам, наглашавајући његов обим и значај у вођењу терапијског процеса.

Овај приступ има за циљ да ојача способност појединца да препозна, разуме и артикулише своје мисли, осећања и искуства, али и да постави и очува функционалне психолошке границе у односу на спољашње утицаје. Циљ је подстицање менталне равнотеже повећањем свести и способности за сналажење у комплексностима живота на проницљив начин. У крајњој линији, маргинализам се односи на живљење живота активно и свесно, уместо пуке егзистенције.

У раду саветника, маргиналистички принцип може се имплементирати кроз више конкретних техника и ставова: препознавање маргиналних садржаја – уместо да се фокусира само на јасне циљеве и рационална објашњења, саветник обраћа пажњу на фрагменте говора, тишину, контрадикторне емоције и појаве „без смисла“; толерисање неодређености – уместо журбе ка решењу, саветник подстиче клијента да остане у простору непознатог, нејасног или непријатног; емпатично сведочење унутрашњој борби – саветник не интервенише директивно већ сведочи клијентовим унутрашњим конфликтима и подржава их као легитиман део процеса.

Терапијски однос и етика маргине

У оквиру маргиналистичког приступа, терапијски однос није хијерархијски, већ се успоставља као хоризонтално „са-бивање“. Саветник не тежи да „зна боље“ већ прати клијента у његовој унутрашњој потрази. Етички импулс овог приступа огледа се у одбијању да се клијентова збуњеност, празнина или страх од апсурда патологијују – напротив, они се посматрају као позиви на дубље разумевање.

Теоријска интеграција маргиналистичког принципа у саветодавну праксу

Роџерсова хуманистичка психологија почива на веровању у унутрашњу снагу појединца да тежи самоостварењу, расту и конструктивној промени. Он тврди да особа, уколико се нађе у подржавајућем односу, има потенцијал за: отвореност према искуству, поверење у сопствени организам, унутрашњи локус евалуације, вољност да се упусти у процес. То директно подупире маргиналистичку идеју да појединац, путем свесног „повратка на маргину“, препознаје и развија сопствене идеје, осећања и вредности које су потиснуте у периферију свести.

У делу *On Becoming a Person*, Роџерс (1961) описује особу која се развија као ону која не „постаје нешто коначно“, већ је у сталном кретању. Он пише да права особа жели да буде процес, а не статични ентитет. Ово је паралела са маргиналистичким ставом о постепеном ослушкивању и прихватању маргиналних садржаја у свести, што води ка сталној реконструкцији идентитета.

Кори (2020) предлаже технички еклектицизам и теоријску интеграцију као приступе који омогућавају саветницима да прилагоде технике конкретним потребама клијента. Он не инсистира на једној теоријској школи, већ препоручује терапеутима да граде свој стил базиран на више извора. Ово отвара простор за увођење маргиналистичког принципа као филозофске основе, јер се он не сукобљава са постојећим школама, већ пружа дубљи увид у начине процесирања свести и личног раста. Кори у свом моделу

истиче важност: самоистраживања, свесног преузимања одговорности, развоја кроз микро-целовите интервенције, што се директно поклапа са маргиналистичком стратегијом постављања малих циљева који омогућавају постепену реконструкцију идентитета.

Кори (2020) потенцира значај „терапеута као особе“, односно његовог личног односа према клијенту, његове свесности, етичности и конгруентности. У том смислу, терапеут у маргиналистичком контексту није директиван, већ садејствује клијенту у откривању сопствених маргиналних садржаја, чувајући простор за њихов развој без интервенционизма.

Маргинализам се тако јавља не као школски правац, већ као надструктура – начин да саветник и клијент заједно сагледају, обраде и обликују искуство са периферије свести, претварајући га у централни део аутентичног живота.

Мишел Фуко (1988) уводи концепт *вештина сопства* кроз које појединци обликују сопствени идентитет. Он наглашава да субјекат није унапред дат, већ се производи кроз ритуале, праксе и дискурсе. Маргиналистички приступ може се посматрати као таква пракса: ритуалне, дневне микро-акције унутрашњег слушања и избора које граде субјективитет ван наметнутих друштвених структура. Практике маргиналног слушања и бележења личних увида могу се сматрати својеврсном етиком самоконституисања, у којој појединац постаје активни аутор себе.

Аутор Р. Д. Лејн (1960) наводи да психопатологија настаје када појединац живи раздвојено од свог аутентичног бића. У том контексту, маргинализам нуди пут повратка изгубљеном осећају интегритета. Он омогућава интеграцију раздвојених аспеката, не у циљу враћања наивном јединству, већ ради прихватања сопствене сложености и њене манифестације у животу. Рад на маргини свести постаје начин превазилажења фрагментираности кроз прихватање унутрашњих тензија.

Јуџин Генделин (1981) у *Focusing* развија технику рада са «felt sense» – телесним утисцима који указују на значајна, али нејасна искуства. Он истиче да телесна резонанца често носи одговоре пре него што добију јасну когнитивну форму. Маргинализам и овде налази подршку у конкретној методи која омогућава клијенту да уђе у контакт са неартикулисаним садржајима свести. *Focusing* се може схватити као формализовани процес маргиналистичког слушања – слушање онога што тек настаје.

Изазови

Примена маргиналистичког принципа у саветовању носи са собом одређене практичне изазове. Један од главних изазова јесте могућ отпор код клијената навикнутих на директивније приступе. Клијентима може бити тешко да у почетку прихвате интроспективну природу маргинализма, који од њих захтева активно истраживање унутрашњих мисли и осећања.

Превазилажење тог отпора захтева од терапеута да пажљиво објасни разлоге овог приступа и да створе безбедно и подржавајуће терапијско окружење.

Други изазов лежи у способности терапеута да омогући истраживање суптилних мисли и осећања клијента без наметања сопствених преференција или тумачења. Кључно је да терапеут задржи неутралност и охрабри клијента да дође до сопствених увида и разумевања. Ово захтева висок ниво самосвести и посвећености избегавању директивних питања.

Такође, процена ефективности маргиналистичког принципа може бити изазовна због нагласка на субјективним искуствима и личном расту. Традиционалне мере исхода можда неће у потпуности обухватити нијансе промена које клијенти доживљавају кроз овај приступ. Због тога терапеути могу ослонити на квалитативне податке, као што су наративи и самоизвештаји клијената, за процену напретка и доношење терапијских одлука.

Потенцијал

Маргиналистички приступ има значајан потенцијал за унапређење саветодавне праксе и пружа бројне могућности за будућу примену. Једна од главних предности је његова способност да подстакне већу самосвест и аутентичност код клијената. Подстичући особе да истражују своје суптилне мисли и осећања, овај приступ може помоћи у дубљем разумевању себе и својих вредности, што води ка испуњенијем и смисленијем животу.

Још једна потенцијална добит јесте нагласак на личној иницијативи и оснаживању. Активним учешћем у процесу самопроналажења и остваривања циљева, клијенти могу развити снажнији осећај контроле над својим животом и већу способност да се суоче са изазовима. Ово може бити посебно корисно за особе које се осећају обеснажено или преоптерећено спољашњим притисцима.

Посебно је применљив у раду са: младима у процесу формирања идентитета, особама које доживљавају егзистенцијалну празнину, клијентима који су „заглављени“ у стандардним терапијским обрасцима као и креативним појединцима који траже нови језик за своја унутрашња искуства.

Идеје за будућу примену укључују интеграцију маргиналистичког принципа са другим терапијским модалитетима како би се створили холистички и индивидуализованији приступи лечењу. На пример, терапеути могу комбиновати елементе маргинализма са когнитивно-бихејвиоралном терапијом (КБТ) или терапијом прихватања и посвећености (АКТ) у циљу постизања конкретних потреба и циљева клијената. Такође, маргиналистички принцип се може примењивати у различитим окружењима, као што су групна терапија, радионице и онлајн програми самопомоћи, ради досезања шире публике и унапређења менталног здравља.

Закључак

Маргиналистички принцип представља интердисциплинарни саветодавни приступ који обједињује хуманистичку етику, егзистенцијалну дијагнозу, телесно слушање и критичко-филозофску праксу себе. Његова вредност лежи у томе што омогућава клијенту да активира свој унутрашњи простор за реконструкцију, а терапеуту да не буде директиван водич, већ сведок, сарадник и чувар простора самопроцеса. Као таква парадигма, маргиналистички приступ отвара могућност поновног осмишљавања саветовања као процеса који се не своди на техничку интервенцију, већ се реализује као етички и егзистенцијални однос између две особе које заједно трагају за истином на маргини свакодневног говора.

Литература

- Cooper, M. (2019). *Integrating counselling and psychotherapy: Directionality, synergy, and social change*. SAGE Publications.
- Corey, G. (2020). *Theory and practice of counseling and psychotherapy* (10th ed.). Cengage Learning.
- Foucault, M. (1988). *Technologies of the self: A seminar with Michel Foucault* (L. H. Martin, H. Gutman, & P. H. Hutton, Eds.). University of Massachusetts Press.
- Gendlin, E. T. (1981). *Focusing*. Bantam.
- Јекнић, П. (2022). Књига за сваки дан. Нови Сад: Центар за емпиријска истраживања религије (ЦЕИР).
- Јекнић, П. (2025). О маргинализму, маргиналистичком психотерапијском принципу са практикумом. Краљево: Еморацио центар.
- Laing, R. D. (1960). *The divided self: An existential study in sanity and madness*. Tavistock Publications.
- McLeod, J. (2019). *An introduction to counselling and psychotherapy: Theory, research and practice* (6th ed.). Open University Press.
- Rogers, C. R. (1961). *On becoming a person: A therapist's view of psychotherapy*. Houghton Mifflin.

Teodora Slavković²

MARGINALIST PSYCHOTHERAPY PRINCIPLE IN COUNSELING PRACTICE

Summary

The marginalist psychotherapeutic principle emphasizes the importance of subtle (marginalized) aspects of our experience. This approach highlights the significance of often overlooked details that can be crucial for understanding psychological difficulties and initiating personal change and growth. It integrates concepts of mindful attention, subjective perception, and the reconstruction of meaning aimed at the process of self-awareness and transformation. Theoretically, the marginalist psychotherapeutic approach is based on the assumption that human perception is selective and that attention is directed toward certain aspects of experience, while others remain on the periphery of our consciousness. These characteristics of perception, attention, and awareness serve our experience and are tools we employ. The problem arises when we solidify a monotonous pattern of functioning in our life practices and activate these psychological functions solely on a basic level. In doing so, we create behavioral patterns and a comfort zone that leads to stagnation. Through counseling work, the psychologist aims to identify and explore these marginalized aspects with clients, thereby achieving a deeper understanding of their cognitive, emotional, and behavioral patterns. This process enables the client to connect seemingly unrelated elements of their experience, leading to greater cognitive flexibility and adaptability in facing life challenges.

Keywords: *marginalism, marginalist psychotherapeutic principle, counseling work, practice*

---

² Emoracio center, Kraljevo, Serbia, slavkovicteodora10@gmail.com, ORCID ID 0009-0009-1126-2827.